

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	25.12.2019
Received / Makale Geliş	02.11.2019	Published / Yayınlanma	26.12.2019

TÜRKİYE'DEKİ BANKALARIN ETKİNLİK-VERİMLİLİK ANALİZİ: SEÇİLMİŞ KAMU VE ÖZEL SERMAYELİ BANKALARIN KARŞILAŞTIRILMASI

EFFICIENCY- PRODUCTIVITY ANALYSIS OF BANKS IN TURKEY: COMPARISON OF PUBLIC AND PRIVATE CAPITAL BANKS

Dr. Öğr. Üyesi Nihat DOĞANALP

Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Ali Akkanat İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Konya /
TÜRKİYE, ORCID: 0000-0003-4934-179X

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1671>

Reference: Doğanalp, N. (2019). Türkiye'deki bankaların etkinlik-verimlilik analizi: seçilmiş kamu ve özel sermayeli bankaların karşılaştırılması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(47), 4387-4394.

ÖZET

Dünyamızda süratle artmakta olan rekabet olgusu ve ortamı sektör olarak bankacılığı da yansıtmaktadır. Bu nedenle etkinlik olgusu bankacılık sahasında da bir hayli mühim bir duruma gelmiştir.

Zamanımızda rekabet olgusunun aktif bir biçimde Türk bankacılık sahasında da yer almasıyla beraber bankalar kaynaklarını en etkili biçimde kullanmak mecburiyetinde kalmıştır. Etkili olabilmeyen aynı anda rekabetçi olmayı mecburi duruma getirmesiyle beraber bankacılık sahasında da etkili kaynak kullanımı mühim bir duruma gelmiştir. Etkinliklerini çoğaltan bankalar düşük bir maliyetle daha geniş bir müşteri kitlesine erişerek sermayelerini de çoğaltmaktadır, bu da yüksek karlılıkla ilişkilendirilmektedir. Etkili olmayan bankalarinsa performansı daha düşük ve risklilikleri de fazla olacaktır. Bu çalışmada, Türk Bankacılık sektörünün iki önemli ismi olan Ziraat Bankası ve Akbank'ın etkinlik ve verimlilik analizi ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Etkinlik-Verimlilik analizi, Ziraat bankası, Akbank.

ABSTRACT

The rapidly increasing competition phenomenon and the environment in our world are reflected in the banking sector as well. For this reason, the phenomenon of efficiency has become quite important in the banking field.

Today, with the fact that competition is actively taking place in the Turkish banking field, banks have had to use their resources most effectively. Effective use of resources has become important in the banking field as being effective also makes it compulsory to be competitive at the same time. The banks that increase their activities increase their capital by reaching a wider customer base at a low cost, which is associated with high profitability. Inefficient banks will have lower performance and higher risk. In this study, efficiency and efficiency analysis of Ziraat Bank and Akbank, which are two important names in the Turkish banking sector, will be discussed.

Keywords: Efficiency-Productivity analysis, Ziraat Bank, Akbank.

1. GİRİŞ

İşletmeler açısından oldukça mühim bir finansman kaynağı şeklinde algılanmakta ve görülmekte olan bankacılık sektörünün verimli bir şekilde iş görmesi, ülke iktisadı üstünde pozitif etkiler meydana getirmektedir. Öteki sektörlerden değişik bir biçimde kaynak dağılımını tespit eden finansal aracılık vazifesini yüklenen bankacılık sahası, ülkenin iktisadi gelişimine katkıda bulunmakta ve bu vaziyet, söz konusu alanda performans analizi için etkinlik ve verimlilik analizini gerekli duruma getirmektedir.

Finansal yapının en mühim fonksiyonu, fon arz eden ünitelerle fon talep eden üniteler arasında, fonların etkili ve kesintisiz bir şekilde aktarımını sağlamaktır. Bankalar, fonların kesintisiz ve etkili bir şekilde akmasına dair finansal aracılık periyodunun en belirgin ve en mühim halkası halindedir.

Bankaların birincil vazifesi finansal aracılıktır. Aracılık mevduatların bir araya getirilmesi ve bunları fon talep eden iktisadi ünitelere aktarmak şeklinde ifade edilebilir. Bankaların bu fonksiyonlarını yerine getirirken, ne oranda etkili bulduklarının değerlendirilmesi bir hayli önemlidir.

Son çeyrek asırda dünyanın pek çok yerinde, bilhassa gelişmekte olan uluslarda, bir hayli yüksek finansal ve ekonomik maliyetlere sebebiyet veren bankacılık krizleri meydana gelmiştir. Bu krizlerin mühim bir bölümü, ülkelerin bankacılık sisteminin büyük çoğunluğunu veya bütünü kapsamaktayken, bir bölümü ise sınırlı sayıda bankayı etkilemiştir.

Etki seviyeleri ne olursa olsun, bankacılık sisteminde meydana gelen problemler, ülkedeki ödemeler sistemini ve ülkenin iktisadını tehlikeye atabilmektedir. Bu bakımdan ele alındığında bankacılık sahasının etkili bir şekilde işlemesi ülke ekonomisi için bir hayli mühim bir husus olarak değerlendirilebilir.

Bankacılık sisteminin etkili bir şekilde faaliyet göstermesi iktisat bakımından ayrı bir ehemmiyet taşımaktadır. Bahse konu fark, bankacılık sahasının diğer iktisadi sahalardan değişik olarak kaynak dağılımını tespit eden finansal aracılık fonksiyonu üstlenmesinden meydana gelmektedir. Bu bakımdan, bankacılık sisteminin ülkelerin iktisadi gelişiminde merkezi bir statüsü bulunmaktadır.

Tasarrufları verimli yatırımlara çeviremeyen bir bankacılık sisteminin etkinliğinden ya da verimliliğinden söz etmek mümkün değildir. Bu sebeplerle bir bankacılık sisteminin performans analizinde bulunabilmek için etkinlik ve verimlilik ölçütlerinin incelenmesi lazımdır.

Türk mali sistemindeki mühim payıyla ağırlığını gittikçe artırmakta olan bankacılık sahası için verimlilik ölçülmesi hususu, güncelliğini korumakta olan bir olgudur. Bilhassa ekonomide liberalleşme eğilimlerinin gelişmesiyle sınıai kurumlar gibi finansal kuruluşların da rasyonelleşme doğrultusundaki atılım ve girişimleri çoğalmış; bunun rekabet kuvveti ve verimlilik üstündeki etkileri daha yakından ve duyarlılıkla izlenir olmuştur.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Banka Kavramı ve Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi

Banka kelimesi İtalyan dilindeki banco kelimesinden dilimize geçmiştir. Para bozma gişesi, para bozma alanı manasına gelmektedir. Bankacılığın göstermiş olduğu tarihi gelişim, para olgusunun gelişimiyle yakın bir şekilde ilişki içindedir. Bilinmekte olan en eski banka Mezopotamya’da bulunan Kızıl Tapınak olarak kayıtlara geçmiştir. Hammurabi yasalarında banka faaliyetlerinin hangi şekilde devam ettirileceği, borçların hangi şekilde tahsil edilmesi, komisyonların hangi şekilde tespit edeceği hususunda hükümler bulunmaktaydı. İzleyen asırlarda bankacılık zengin ailelerin de uğraşmaya başlamış olduğu bir husus durumuna gelmiştir (Yetiz, 2016: 108).

Banka, mevduat kabul etmekte olan, bu mevduatı en verimli bir biçimde bir takım kredi faaliyetlerinde kullanmak gereğini güden ya da çalışmalarının temel konusu düzgün bir biçimde kredi almak veya kredi vermek olan iktisadi bir kurumdur (Aliyeva, 2016: 238). Günümüzde bankalar ekonomilerin can damarı haline dönüşmüştür. Ekonominin özelde parasal boyutunun, geneldeyse bütününe sağlıklı işleyişi, iyi işleyen bir bankacılık sistemiyle mümkündür. Bankacılık sisteminde izlenen bir aksaklık, istikrarsızlık veya sahanın geleceğine dair olumsuz beklentiler, ekonominin bütün ünitelerince olumsuz bir şekilde karşılanmaktadır (Yağcılar, 2011: 17).

Tarihi sürece bakıldığında ilk bankacılık hizmetlerinin eski Sümer ve Babillilere kadar uzanmış olduğu tezi ileri sürülmektedir. İ.Ö. 3500 senesinde kurulmuş olan “Maket” ismiyle bilinmekte olan yapı ilk banka kuruluşu olarak verilmektedir (Parasız, 2000:107). Paranın iktisadi yaşama girmesiyle birlikte, para fazlası bulunan taraflarla para eksiği bulunan tarafları bir araya getiren bireyler oluşmuş ve süre içerisinde direkt para ticareti yapan kuruluşlara dönüşmüşlerdir. 1300-1400’lü senelerde İtalya’da Medici ailesi bankacılık sahasında mühim gelişmeler temin etmiştir. Banka terimi, bankerlerin ticaret yaparken kullanmış oldukları masalara denilen “banko” kelimesinden gelmektedir (Güney, 2007:2). Çift taraflı muhasebe yönteminin gelişim göstermesi, kıymetli senetlerin bulunması, kağıt paranın genel bir ödeme vasıtası niteliği kazanması, sanayi devrimiyle beraber krediye olan ihtiyacın çoğalması, çağdaş bankacılığın gelişimine mühim katkılarda bulunmuştur (Parasız, 2000: 108).

İlk olarak Osmanlı Devleti zamanında kurulan bankalar genel olarak yabancı sermaye ya da onların iştirakleri ile kurulmuştur. Bahse konu bankalar arasında en ileride olanına bakıldığında 1868 senesinde kurulmuş olan Bank-ı Osman-i Şahanedir (Erdem, 2010: 289-291). Cumhuriyete geçişin hemen başında ulusal sanayi ve bankacılık çalışmalarının geliştirilmesi gereğiyle İzmir İktisat Kongresi bir araya gelmiş ve önemli ekonomik kararlar alınmış olan bu kongreden sonra oluşturulan ilk banka 1924 senesindeki Türkiye İş Bankası'dır.

1928 senesinde ülkemize davet edilmiş olan Hollanda Merkez Bankası İdare Meclisi Üyesi Dr. G. Vissering, hazırlamış olduğu raporda Hükümet'e bağlı bulunmayan ve bağımsız bir merkez bankasının gerekliliğine dikkat çekerken; 1929 senesinde İtalyan asıllı uzman Kont Volpi, Türk parasının istikrarının sağlanabilmesi adına bir merkez bankası kurulmasının mecburi olduğunu ifade etmiştir. Bu gelişmelerin akabinde Hükümet, Merkez Bankası oluşturulmasına ilişkin gereken yasal çerçevenin hazırlanabilmesi adına harekete geçerek, Lozan Üniversitesinden Prof. Leon Morf'un sağladığı katkıyla Merkez Bankası yasa tasarısı hazırlanmıştır. Hazırlanmış olan bahse konu tasarı, Türkiye Büyük Millet Meclisinde 11 Haziran 1930 gününde kabulü sağlanarak; "1715 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu" ismiyle 30 Haziran 1930 gününde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Merkez Bankası, değişik kuruluş ve kurumlarca sürdürülen fonksiyonların tek elde toplanmasını, izleyen 3 Ekim 1931 gününde çalışmalarına başlamıştır (Öztürk, 2015: 102).

1933-1944 yılları arasında ise kentlerin kalkındırılmasına hizmet etmek, şehirlerin imar planlarını hazırlamak, kent ve kasabaların su, elektrik, havagazı, kanalizasyon gibi kamu hizmetleriyle ilgili tesisler, yapılar ve diğer işlerin yapılmasını kolaylaştırmak amacıyla, belediyelere gerekli orta ve uzun vadeli kredilerle teknik danışmanlık sağlayacak Belediyeler Bankası 24 Haziran 1933 tarihinde 2301 sayılı yasa ile kurulmuştur (Demirci, 2019).

Kuruluş Kanunu uyarınca sadece Belediyelere dair faaliyetlerde aktif olması, kuruluş sermayesinin, süratli nüfus artışı ve şehirleşmeye paralel bir şekilde çoğalan kredi ihtiyacını karşılayamaması, bundan başka mali kaynağa ve teknik yardıma ihtiyacı bulunan İl Özel İdareleriyle köylerin bu yardım dışında bırakılması gibi hususlar göz önünde bulundurularak Belediyeler Bankası 1945 yılında 4759 sayılı yasa ile İller Bankası adı ile yeniden örgütlenmiş ve etkinlik alanı il ve köy idarelerinin bayındırlık işlerini de içerecek bir şekilde genişletilmiştir (Demirci, 2019: 17).

2.2. Etkinlik ve Verimlilik Olgusu

Etkinlik olgusu kavram olarak, etkin olma hali, müessiriyet ve bir işletmenin, bir kuruluşun belli bir sahadaki fiili, çalışması, aktivitesi şeklinde ifade edilmektedir. Ekonomik açıdan etkinlik kavramına bakıldığında, "minimum uğraş ya da masrafla en üst sonuçlar elde etme kapasitesi" şeklinde ifade edilmektedir. Etkinlik olgusu zamanımızda iktisadi manası haricinde pek çok sahada (kültür, sanat vb.) yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bazı sahalarda kavram olarak uzun senelerdir kullanılsa da 1909 senesinde İtalyan asıllı iktisatçı Vilfredo Pareto tarafından ileriye sürülmüş olan Pareto Optimumu şeklinde bilinen etkinlik kuralı, ölçülebilir ekonomik etkinliğe atıfta bulunmaktadır (Daştan, 2012: 35).

Endüstriyel çalışmalar analiz edilirken yalnızca girdilerin ne biçimde temin edileceği değil, aynı anda sahip bulunan kaynakların etkili bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı da dikkate alınmaktadır. İşletmeler ya da endüstriler strateji tespit ederlerken ne oranda optimal unsur donanımına ve etkinlik parametresine sahiplerse, o nispette piyasada söz sahibi olurlar. Kâr amacı gütmekte olan veya gütmeyen bütün kuruluşların benzer üniteler arasında hangi statüde bulduklarını görebilmeleri performans ölçütü olan etkinlik ve verimlilik hallerini periyodik olarak ölçümleriyle mümkündür. Üniteler, bu ölçümle üstün ve zayıf taraflarını görebilecek ve de gereken tedbirleri alabileceklerdir (Yeşilyurt, 2009: 135-147).

Performansın ölçülmesinde mühim bir ölçüt verimlilik olgusudur. Verimlilik, imalat sürecinde kullanılan girdilerle bu sürecin sonrasında elde edilen çıktılar arasındaki ilişkiyi belirtmektedir. Verimlilik ölçümleri tek bir girdi için yapılabileceği gibi birden çok girdi için de uygulanabilmektedir. Genel olarak bir üretim ya da hizmet sisteminin ürettiği çıktının girdiye oranı olarak tanımlanan verimlilik, üretim sürecinde kullanılan kaynakların etkin kullanımı olarak da tanımlanır. Verimlilik kavramı kolay saptanabilme ve kavranabilmesi bakımından yalın olmasına karşın, farklı anlamlar içermesi, farklı ölçümlere konu olması, farklı değişkenlerle ilişkili olması farklı amaçlara göre farklı şekillerde yorumlanabilmesi açılarından karmaşık ekonomik kavramlardan biridir (Ergün, 2007: 9-10).

Verimlilik basit olarak girdi ve çıktı arasındaki ilişkiyi ifade ederken, etkinlik ve etkililik kavramlarını da içerdiği kabul edilmektedir. Çokça karıştırılan bu kavramları birbirinden ayırmak gerekmektedir. Etkililik, çıktılarla (hedefler) ilgili bir kavramdır. Hedeflere ulaşılma derecesini, yani performans standardının başarılmasını ifade eder. Etkililik, gerçekleşen çıktının planlanan çıktıya oranlanması ile hesaplanır. Etkinlik ise, üretim sürecinde kullanılan girdilerin (kaynakların) çeşitli tekniklerle saptanmış standartlarla karşılaştırılması yoluyla bulunan bir değerdir. Yani, girdilerin ne derece iyi kullanıldığını, kaynak kullanımındaki performansı ortaya koyar. Oransal olarak etkinlik, standart değer in fiili değere bölünmesi olarak ifade edilebilir (Yavuz, 2003:11-12).

3. KAMU VE ÖZEL BANKALARIN ETKİNLİK - VERİMLİLİK KARŞILAŞTIRILMASI: ZİRAAT BANKASI VE AKBANK ÖRNEĞİ

3.1. Literatür

İyi bir karşılaştırma yapabilmek adına daha önceki benzer çalışmalara yer verilmesi gerekirse ilk çalışma olarak Özel, Şahin ve Göral'ın Veri Zarflama Analizi (VZA) modelini kullanarak yapmış olduğu çalışmayı sergilemek gerekmektedir (2017: 85-100). Bu çalışmada alan yazında kullanılmakta olan iki yaygın VZA modeli bulunmaktadır. Bu modeller, Charnes, Cooper ve Rhodes (1978) tarafından ileriye sürülen ve ölçüğe göre sabit getiri varsayımına dayalı CCR modeli ile Banker, Charnes ve Cooper (1984) tarafından geliştirilmiş olan ve ölçüğe göre değişen getiri varsayımına dayanan BCC modelidir (Özel vd.; 2017: 91). Söz konusu çalışmada ülkemizde 2013-2015 yılları arasında aralıksız olarak faaliyet gösteren 16 ticari banka üzerine uygulanmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına bakılacak olunur ise; faaliyet gösteren bankaların performans bakımından etkinlik seviyeleri hem kendi mali yapıları bakımından hem de ülke iktisadına katkıları bakımından son seviyede mühimdir. Bütün bunların yanında bankalarımızın etkin faaliyet sergileyebilmeleri, global manada rekabetçi olabilmeleri bakımından da mühim bir husustur. Bu açıdan zamanımızda bankaların etkinlik seviyelerini arttırmaları, bir ayrıcalık değil mecburiyet durumuna gelmiştir (Özel vd.; 2017: 97). Diğer taraftan analizi yapılmış olan dönemde bankaların aracılık işlevi açısından ortalama etkinlik skorları 2014 senesinde 2013 senesine nazaran % 0,2 oranında düşüş sergilemiş, 2015 senesindeyse 2014 senesine nazaran % 2,7 oranında az da bulursa bir artış sergilemiştir. Bir banka 2013 senesi etkinlik değerini koruyamayarak 2015 sene sonu itibariyle etkinlik değerini düşürürken, yedi banka etkinlik değerlerini çoğaltmıştır. Sekiz ticari bankanın ise etkinlik değerleri analizin yapıldığı başlangıç senesiyle son senesi değişim göstermeyerek sabit kalmıştır. 2013 senesinde yedi, 2014 senesinde yedi ve 2015 senesinde de altı banka teknik etkinlik sergileyememiştir. Malmquist verimlilik endekslerinin dönemsel karşılaştırılmasıyla bulunan çıktılara göre, 2014 senesi için 2013 senesine kıyasla gözlem kümesindeki bankaların toplam verimliliği % 2,8 oranında çoğalmıştır. 2015 senesindeyse, yine verimlilik bakımından bankalarımız 2014 senesine göre %1,9 oranında bir gelişim sergilemişlerdir (Özel vd.; 2017: 97-98).

Öner ve Arıcı (2018) çalışmasında, Türk bankacılık alanında etkin banka rakamının faaliyet dönemi itibariyle azalma trendi sergilediği, 2016 senesinde bir miktar toparlanma meydana geldiği lakin 2017 senesinde tekrardan düşüşe geçtiği tespitine ulaşılmıştır. Bankalar, mülkiyet yapılarına göre kümelendiğinde bu azalış trendinin büyük oranda kamu ve özel sermayeli bankalardan meydana geldiği, yabancı sermayeli bankalarınsa faaliyet döneminde grup olarak etkinlik hallerini genel olarak korudukları tespit edilmiştir. Finansal sahada artan rekabetin kar marjlarını düşürmesi, bilhassa alınan ücret ve komisyonlar hususunda mahkemelerin tüketiciler lehine kararda bulunması, makroekonomik göstergelerdeki bozulmalar ve jeopolitik ve sistematik risklerin günden güne çoğalması, sektörün düşmekte olan etkinlik yüzdesini izah etmekte ilk akla gelen unsurlardır. Aynı çalışmada bankaların Borsa İstanbul (BİST)'te işlem görüp görmeme ve aktif büyüklükleri bakımından büyük, orta ve küçük ölçekli olma hallerinin etkinlik bakımından belirleyici bir unsur olmadığı izlenmiştir. Etkinlikte belirleyici unsur olarak gözlenen mülkiyet yapısının, etkinlik üstünde nasıl bir etkisinin bulunduğu tespitinin yapılabilmesi bağlamında sonraki faaliyetlerde sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim kalitesi, karlılık, likidite ve piyasa riskine duyarlılık şeklindeki bileşenler bakımından yabancı sermayeli bankaların kamu ve özel sermayeli bankalara üstünlüklerinin araştırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Toplam unsur verimlilikleri ele alındığında, toplam unsur verimlilik artışında teknolojik etkinlik ve ölçek etkinliğinin mühim bir etkisinin olduğu ifade edilebilir. Teknolojik etkinlik değişimi 2012-2015 sürecinde pozitif yönde gerçekleşen banka sayısında süratli bir düşüş meydana geldiği, 2016 senesinde bir miktar ilerleme izlendiği, 2017 senesindeyse ciddi bir artış olduğu tespitine

ulaşmıştır. Buradan hareket ederek, bankaların verimliliklerini arttırabilmeleri için teknolojik yatırımlara yönelmeleri gerektiği izlenilmektedir (Öner ve Arıcı, 2018: 34-35).

Mangır, Karaçor, Kodaz ve Kartal (2017) tarafından yapılan çalışmada ise, Türkiye’de faaliyet gösteren 3 kamusal sermayeli 9 özel özel sermayeli banka olmak üzere toplam 12 bankanın 2003-2015 dönemindeki performansları CAMELS modeli yardımıyla incelenmiştir. Analiz sonuçları dikkate alındığında; sermaye yeterliliği, yönetim kalitesi ve aktif (varlık) kalitesi kriterinde özel sermayeli bankaların daha iyi görünüme sahip oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra kazanç durumu ve likidite bakımından ise kamusal sermayeli bankaların üstün oldukları görülmüştür. Ayrıca kamusal sermayeli bankaların piyasa risklerine karşı daha duyarlı oldukları saptanmıştır.

3.2. Ziraat Bankası Verileri

Kurumsal müşteri portföyünde sektörel dağılım optimizasyonunu sağlayabilmek, daha etkili kredi süreçleriyle kredi kalitesini proaktif bir şekilde, etkin bir işletme ve gider yönetimini sağlamak hedefinde olan Ziraat Bankası’nın verilerine bakıldığında Tablo 1’deki gibi verilebilir;

Tablo 1: Ziraat Bankası Finansal Göstergeleri

Milyon TL	2017	2018	Değişim(%)
Toplam Aktifler	14.350	22.189	55
Likit Aktifler ve Bankalar	1.922	2.795	45
Menkul Değerler Cüzdanı	524	1.303	149
Krediler	11.375	17.739	56
Mevduat	10.025	15.151	51
Özkaynaklar	1.404	2.219	58
Kâr Payı Gelirleri	981	2.091	113
Kâr Payı Giderleri	538	1.320	145
Vergi Öncesi Kâr	200	415	107
Net Dönem Kâr-Zararı	159	323	103

Kaynak: Ziraat Katılım, 2018: 5.

Ortaklık yapısı itibariyle bankaya bakıldığı zaman ise Tablo 2’deki gibi olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Ziraat Bankası Ortaklık Yapısı

Hissedarların Adı	Ödenmiş Sermaye	31 Aralık 2018 Pay Oranları %
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	1.750.000	99,99999976
Ziraat Sigorta A.Ş.	-	0,00000006
Ziraat Hayat ve Emeklilik A.Ş.	-	0,00000006
Ziraat Teknoloji A.Ş.	-	0,00000006
Ziraat Yat. Menkul Değ. A.Ş.	-	0,00000006
Toplam	1.750.000	100,00

Kaynak: Ziraat Katılım, 2018: 5.

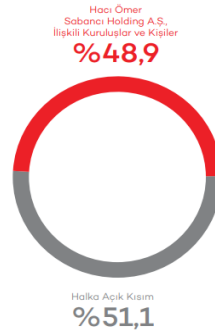
Uluslararası iç denetim standartları kapsamında çalışmalarda bulunan Ziraat Bankası Teftiş Kurulu, 2018 senesi dahilinde banka çalışmalarının tabi oldukları iş süreçlerine uygunluklarının denetlenmesinin yanında, asli süreçleri meydana getiren işlem safhalarının etkinliklerini, verimliliklerini ve tali süreçleri de denetlemek suretiyle değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Ayrıca, Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu tarafından yayımlanmış olan Bilgi Sistemleri ve Bankacılık Süreçlerine İlişkin Düzenlemelerde belirtilen süreçlerde banka faaliyetleri denetlenmiştir. Bütün bunlarla birlikte Ziraat Bankası, yarım trilyonu aşmakta olan aktif büyüklüğüyle ülkemizin en büyük finans kurumu şeklinde etkinlik ve verimlilik odaklı faaliyetleriyle müşterilerine ve Türkiye’nin ekonomisine uzun soluklu katkılar vermeye dün olduğu gibi yarın da sürdürecektir (Ziraat Bankası, 2019, Rapor 1).

Banka hedeflerini istikrarlı büyüme, sürdürülebilir kârlılık ve verimlilik şeklinde belirlemiş olan Ziraat Bankası 2018 senesinde de izlemiş olduğu aktif-pasif yönetimi stratejileriyle özkaynaklarla uyumlu bilanço yapısını kuvvetli tutmayı sürdürmüştür (Ziraat Bankası, 2019, Rapor 2).

Ziraat Bankası, 2017 senesine nazaran %24 artışla 537 milyar TL büyüklüğe erişmiş olan 2018 bilançosuyla Türkiye'nin en büyük finans kurumu olarak etkinlik ve verimlilik odaklı çalışmalarıyla müşterilerine Türkiye ekonomisine uzun soluklu katkılar sağlamayı sürdürmektedir. Sürdürülebilir büyüme ilkesiyle faaliyet gösteren Ziraat Bankası, nakdi kredilerini %25 çoğaltarak 372 milyar TL seviyesine yükseltmiştir. Bundan başka özkaynaklarını kuvvetlendirmeyi devam ettiren Banka'nın özkaynakları 2018 senesinin sonu itibarıyla 57 milyar TL'yi geçmiştir (Ziraat Katılım, 2018: 47).

3.3. Akbank Verileri

Akbank'ın sermaye yapısına bakıldığında; Akbank'ın çıkarılmış sermayesi 4.000.000.000 TL olduğu görülür. 31 Aralık 2018 gün itibarıyla, Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Suzan Sabancı Dinçer, sermayenin %0,63'ü oranında Akbank hissesine sahiptir (Akbank, 2019: 21).

Şekil 1: Akbank Ortaklık Yapısı (Kaynak: Akbank, 2019: 21).

Tablo 3: Akbank Kar Durum Tablosu

	Cari Dönem 31 Aralık 2018
Net Dönem Kârı	5.689.644
Çıkarılmış Adi Hisselerin Ağırlıklı Ortalama Adedi (Bin)	400.000.000
Hisse Başına Kâr (Tam TL tutarı ile gösterilmiştir)	0,01422
	Önceki Dönem 31 Aralık 2017
Net Dönem Kârı	6.039.069
Çıkarılmış Adi Hisselerin Ağırlıklı Ortalama Adedi (Bin)	400.000.000
Hisse Başına Kâr (Tam TL tutarı ile gösterilmiştir)	0,01510

Kaynak: Akbank, 2019: 140.

Akbank Ticari Bankacılığının; 2019 senesi için stratejilerini ihracat ve döviz kazandırmakta olan çalışmalar öncelikli olmak üzere müşteri değeri yaratma üstüne kurguladığı görülmektedir. Banka; müşterilerinin tedarik zincirindeki yeri, çalışma sergilediği sektör, çalışma sahası, bankayla olan köklü faaliyetleri paralelinde müşterilerin yanında yer almayı ve verimlilik arayışlarına destek vermeyi sürdürmektedir (Akbank, 2019: 31).

2018 senesi sonu itibari ile bankanın bünyesinde tekrardan yapılanmaya gidilerek, daha evvel değişik organizasyonlar altında idare edilen Bireysel Bankacılık ve Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler (KOBİ) Bankacılığı iş üniteleri, Perakende Bankacılık adı altında tek bir çatı altında bir araya getirilmiştir. Organizasyonel verimlilik ve kaynakların etkili kullanımı olanağı tanıyacak olan yeni organizasyonla pek çok sahada ortak gereksinimlere sahip bireylerle Esnaf ve KOBİ'lere süratli, yenilikçi ve rekabetçi hizmetler sunumu sürdürülecektir (Akbank, 2019: 34).

Gider ve yatırım yönetimi bağlamında banka değerlemeye tabi tutulacak olunur ise; stratejik gider ve yatırım yönetimi faaliyetleri içeriğinde Akbank'ın verimlilik manasında sektördeki liderliğini daha da pekiştirecek analiz ve modellemeler yapılmış ve banka çapında verimlilik artışı elde edilmiştir. Ayrıca, sürdürülebilir gider tasarrufları elde edilmesine yönelik olarak banka genelinde meydana getirilen çalışma gruplarıyla mühim oranda verimlilik sağlanmıştır (Akbank, 2019: 53).

Akbank 2018 senesindeki başarılı performansının odağında sürdürülebilirlik stratejisiyle daha da ileri taşıyıp, verimlilik içinde büyümek adına ileriki yıllarda faaliyet ve yatırımlarını sürdürmeye devam ettirmektedir (Akbank, 2019: 80).

Sanatsal faaliyetten teknolojik faaliyete, inovatif algıdan, psikolojiye farklı disiplinlerin dinamiklerinden beslenmek ve multidisipliner bakış açısına erişmek adına “Akbanklı Buluşmaları” ismi içinde konunun uzmanı isimlerle seminer, atölye, söyleşi gibi etkinlikler tertip edilmektedir. 2018 senesinde bu bağlamda 30 etkinlik tertip edilmiştir (Akbank, 2019: 57).

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüzde bankalar, finansal sektörünün en büyük paya sahip olan mali aracı kurumlardır. 2019 yılında, Türkiye finans yapısında 52 adet banka bulunmaktadır. Bu bankaların 39 adetinin mevduat kabul etme yetkisine sahip olan mevduat ve katılım bankaları olduğu izlenmektedir. Bankacılık alanında bulunan 13 tane banka ise mevduat kabul etmeyen kalkınma ve yatırım bankasıdır.

Bankacılık alanının etkin ve verimli faaliyeti ülke ekonomisi açısından son seviye önem arz etmektedir. Bundan başka diğer ekonomik sektörlerden değişik olarak bankacılık sahası kaynak dağılımını tespit eden finansal bir aracılık vazifesi yüklenmektedir. Bundan dolayıdır ki, bankacılık alanı ülkelerin iktisadi gelişmesinde merkezi konumda bulunduğundan bankaların etkinlik ölçümü önemli bir husustur.

Bankaların etkin çalışma sergileyebilmesi, fon transfer sürecinin daha etkili gerçekleştirilmesi manasını taşımaktadır. Bundan dolayıdır ki bu mali araçların etkili faaliyetleri her iktisadi yapı için arzulanan bir vaziyettir. Bu nedenle bankacılık alanının etkinliği pek çok akademik çalışmada incelenmekte olan bir husustur.

Yine bir araştırmaya bakıldığında Brand Finance’ın araştırma çıktılarında, ülkemizin en değerli banka markası 1 milyar 649 milyon dolarla Akbank olduğu görülmektedir. Bu bankayı 1 milyar 584 milyon dolarla Garanti Bankası ve 1 milyar 432 milyon dolarla Ziraat Bankası izledi. Akbank listede 126’ncı, Garanti Bankası 129’uncu ve Ziraat Bankası 140’inci sırada yer aldı.

Ziraat Bankası, 2018 senesinde ülkemizdeki bankalar içerisinde marka değerini en fazla yükselten banka olarak listede yerini aldı. Bu sıralamada 5 basamak birden yükseldi. Geçen sene listede 446’ncı sırada bulunan TEB, bu sene 47 basamak yükselerek 399’uncu sıraya yerleşti. Ülkemizin listeye giren diğer bankaları ise 1 milyar 334 milyon dolarla İş Bankası, 937 milyon dolarla Yapı Kredi, 757 milyon dolarla Halkbank, 622 milyon dolarla VakıfBank ve 347 milyon dolarla DenizBank olarak sıralandı.

Yine sonuçta bir çalışmaya yer verilecek olunursa Aslan (2017)’in yapmış olduğu çalışmada 2015 senesine göre sonuçlara bakıldığında; sektör paylarından toplam aktiflere ve toplam mevduata göre sektör paylarında sıralamanın değişmediği, ilk sırada Ziraat Bankası bulunurken son sırada Vakıflar Bankası yer aldığı görülebilir. Krediler ve alacaklara göre sektör payında ise toplam aktif ve toplam mevduata göre sektör payından değişik olarak dördüncü ve beşinci sıradaki Akbank ve Yapı Kredi Bankası’nın yerleri değişmiştir. Aktiflerin karlılığında sıralama analiz edildiğinde ilk sırayı Ziraat Bankası alırken son sırada Yapı Kredi Bankası yer almıştır. Özkaynak karlılığında sıralama ele alındığında; kamu sermayeli bankaların ilk üç sırayı alması dikkat çekmektedir.

Burada da Ziraat Bankası ilk, Halk Bankası ikinci, Vakıflar Bankası üçüncü sırada bulunurken, Yapı Kredi Bankası son sırada yer almıştır. Şube başına karlılık sıralaması analiz edildiğinde; ilk üç sırayı aktif karlılığı sıralamasındaki bankalar almış, üçüncü sıradan sonraki sıralama ise değişmemiştir. Lakin bu defa ilk sırada Garanti Bankası bulunurken, ikinci sırada Akbank, üçüncü sırada Ziraat Bankası bulunmuştur. Personel başına karlılık sıralamasında da ilk üç sıradaki bankalar değişmemiş, lakin sıralama değişmiş, birinci sırayı Akbank alırken, ikinci sırayı Ziraat Bankası, üçüncü sırayı Garanti Bankası almıştır. Bu çerçevede karlılık oranlarında; aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı en yüksek banka Ziraat Bankası, şube karlılığı en yüksek banka Garanti Bankası, personel karlılığı en yüksek banka Akbank olmuştur.

KAYNAKÇA

- AKBANK (2019). Yıl 2018 Biz 70'iz. https://www.akbank.com/Documents/2018_Akbank_Faaliyet_Raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 15/07/2019).
- ALİYEVA, B. (2016). Bankacılık Sisteminde İnternetin Olumlu ve Olumsuz Yönleri. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 237-257.
- ASLAN, E. (2017). Türk Bankacılık Sisteminde Aktif Büyüklüğüne Göre İlk Yedi Bankanın Karlılık ve Verimlilik Açısından Karşılaştırmalı Analizi: 2003 – 2015 Dönemi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17(34), 226-247.
- DAŞTAN, H. (2012). *Türkiye Şeker Sanayinin Etkinlik ve Verimlilik Analizi*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- DEMİRCİ, Ş. D. (2019). Bankacılık Dersi 2. Hafta Notları. http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/67744/43921/bankac%C4%B1%C4%B1k_dersi_2._hafta.pptx, (Erişim: 15/07/2019).
- ERDEM, E. (2010). *Para Banka ve Finansal Sistem*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- ERGÜN, S. (2007). *Enerji Sektöründe (Elektrik, Gaz, Su) Verimlilik Göstergeleri*. Milli Produktivite Merkezi Yayınları, No:696, Ankara.
- GÜNEY, A. (2007). *Banka İşlemleri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- MANGIR, F., KARAÇOR, Z., KODAZ, Ş. S. ve KARTAL, M. (2017). Kamusal ve Özel Sermayeli Bankaların CAMELS Performans Analizi: Türkiye Örneği. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 47-65.
- ÖNER, M. ve ARICI, D. N. (2018). Türk Bankacılık Sektörünün Etkinlik ve Verimlilik Analizi: 2012-2017 VZA ve Malmquist TFV Endeksi Uygulaması. *Bankacılar Dergisi*, 106.
- ÖZEL, N. G., ŞAHİN, İ. E. ve GÖRAL R. (2017). Türk Bankacılık Sektöründe Etkinlik ve Verimlilik Analizinin Veri Zarflama Yöntemi İle İncelenmesi: 2013- 2015 Dönemi Uygulaması. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social Economic Research)*, 17(30), 85-100.
- ÖZTÜRK, R. H. (2015). 1923-1938 Yılları Arasında Yerel Basında Konya Ekonomisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 97-105.
- PARASIZ, İ. (2000). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- YAĞCILAR G. G. (2011). *Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi*. Bankacılar Denetleme ve Düzenleme Kurumu, Ankara.
- YAVUZ, İ. (2003). *Verimlilik ve Etkinlik Ölçümünde Yeni Yaklaşımlar ve İllere Göre İmalat Sanayinde Etkinlik Karşılaştırmaları*. Milli Produktivite Merkezi Yayınları, No: 667, Ankara.
- YEŞİLYURT, C. (2009). Türkiye'deki iktisat bölümlerinin göreceli performanslarının veri zarflama analizi yöntemiyle ölçülmesi: Kpss 2007 verilerine dayalı bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(4), 135-147.
- YETİZ, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu Ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 107-117.
- ZİRAAT BANKASI (2019). 2018 Faaliyet Raporları İnteraktif Rapor -1 <https://www.ziraatbank.com.tr/SitePages/InteraktifRaporlar/2018/tr/m-3-1.html> (Erişim: 15/07/2019).
- ZİRAAT BANKASI (2019). 2018 Faaliyet Raporları İnteraktif Rapor -2 <https://www.ziraatbank.com.tr/SitePages/InteraktifRaporlar/2018/tr/m-3-2.html> (Erişim: 15/07/2019).
- ZİRAAT KATILIM (2018). 2018 Faaliyet Raporu https://www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-ilkiskileri/Documents/2018_faaliyet_raporu.pdf (Erişim: 15/07/2019).